

Karkonoski
Park Narodowy

Ptáci Krkonoš

Karolina Dobrowolska-Martini

Karkonoski
Park Narodowy

Ptáci Krkonoš

I. vydání

Karolina Dobrowolska-Martini

Karkonoski Park Narodowy
Jelenia Góra 2020

Ptáci Krkonoš

© Karkonoski Park Narodowy, ul. Chałubińskiego 23, 58-570 Jelenia Góra

Text: Karolina Dobrowolska-Martini

Překlad: Bohdan Janeczek

Ilustrace: Marek Martini: 1, 4, 5; Oddělení GIS KPN: 2, 3.

Fotografie:

Marek Martini: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 76, 77, 78, 80, obálka str. 1 a 2; Roksana Knapik: 13, 16, 29, 57, 75, 79, 81; Waldemar Bena: 34; Karolina Dobrowolska-Martini: 12, 35, 45, 46, 53, 55, 58, 63, 71, 72, 73, 74, obálka str. 3 a 4.

Fotografie na 1. straně obálky: Samec slavíka modráčka na rašeliništi, Pláň pod Sněžkou.

Fotografie na 2. straně obálky: Pěvuška podhorní ve Sněžných jamách.

Fotografie na 3. straně obálky: Samec kulíška nejmenšího v lesích krkonošského podhůří.

Fotografie na 4. straně obálky: Samec kulíka hnědého na Vysokém Kole.

Sazba a tisk:

Zakład Poligraficzny SINDRUK

45-594 Opole, ul. Firmowa 12

biuro@sindruk.pl, tel.: 77 442 09 69

ISBN: 978-83-64528-87-3

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014–2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Úvod

Fot. 1. V Krkonoších, v subalpínském a alpínském vegetačním stupni, se setkáváme s reliktními a alpskými druhy ptáků

Krkonoše představují z přírodovědného hlediska zcela unikátní oblast. Nepřekvapuje proto, že i zdejší druhy ptáků a jejich společenstva fascinují svou rozmanitostí. Při procházce po krkonošských stezkách můžeme mnohdy spatřit a uslyšet opravdu vzácné a neobvyklé opeřence. Masiv Krkonoš se z ornitologického hlediska významně liší nejen od nížinných oblastí ale také od ostatních polských pohoří. Jeho specifický charakter vyplývá ze skutečnosti, že zde sídlí nejen druhy boreální (severské), ale také alpské, tedy typicky horské. Jakkoliv Krkonoše nepatří k obzvlášť vysokým horám, jejich drsné podnebí dalo vzniknout subalpínskému a alpínskému vegetačnímu stupni, což s sebou přináší i výskyt vysokohorských

druhů ptáků. Typickým zástupcem alpské fauny je pěvuška podhorní. V Polsku se s ní můžeme setkat pouze v nejvyšších horských polohách - v Tatrách, na Bukovských vrších, na Babí hoře a v Krkonoších. Usazuje se na

Fot. 2. Pěvuška podhorní – nejvýše žijící druh mezi krkonošskými ptáky

Fot. 3. Slavík modráček – jeho stanoviště na subalpínských rašeliništích se považuje za glaciální relikt

nejvyšších štítích a skalních stěnách ledovcových kotlů. Mezi typicky alpskými druhy můžeme jmenovat také kosa horského, lindušku horskou a horský poddruh čečetky zimní. Dobu ledovou zde připomínají glaciální relikt, tedy druhy, jejichž příchod do Krkonoš byl spojen s postupem pevninského ledovce. Pohoří tehdy osídlily biologické druhy typické pro oblast severní Evropy. Po ustoupení ledovce některé z nich zůstaly. Patří k nim např. kulík hnědý nebo slavík modráček. Ke krkonošské avifauně počítáme také druhy charakteristické pro oblasti severské tajgy, jako je jeřábek lesní, sýc rousný, kulíšek nejmenší, ořešník kropenatý, krivka obecná, lejsek malý a drozd kvíčala.

Celkem bylo v Krkonoších zaznamenáno asi 150 druhů hnízdících ptáků. Druhové složení zdejší avifauny však prochází neustálými

změnami. Některé druhy, např. orel skalní, zedníček skalní nebo tetřev hlušec, kdysi v těchto horách hnízdily, ale dnes se zde považují za vyhynulé. Jiné, jako orel mořský, nyní avifaunu nově obohatily. Stává se také, že se určitý druh do Krkonoš vrací a to i po mnoha desetiletích. Jako příklad lze uvést kulíka hnědého. V polovině 20. století byl tento pták na předmětném území zcela vyhuben, v roce 1999 však bylo, po více než půl století, hnízdění kulíků opět zaznamenáno.

VEGETAČNÍ STUPNĚ... A PTAČÍ STUPNĚ?

V Krkonoších můžeme na základě nadmořské výšky rozlišit pět vegetačních stupňů - submontánní (do 500 m n. m.), montánní (500-1000 m n. m.), supramontánní (1000-1250 m n. m.), subalpínský (1250-1450 m n. m.) a alpský (1450-1603 m n. m.). Jednotlivé stupně se od sebe liší typem vegetace a přírodních stanovišť. Z toho vyplývají i rozdíly v druhovém složení ptactva. Řada druhů, jako např. pěnkava obecná, červenka obecná, kos horský, pěnice černohlavá, střízlík obecný, budníček menší, budníček větší nebo strakapoud velký, se na konkrétní typ pro-

Fot. 4. Pěnkava obecná – pestře zbarvený samec

Fot. 5. Červenka obecná

Fot. 6. Samec kosa černého je snadno rozpoznatelný díky černému perí, žlutému zobáku a prstenci kolem oka

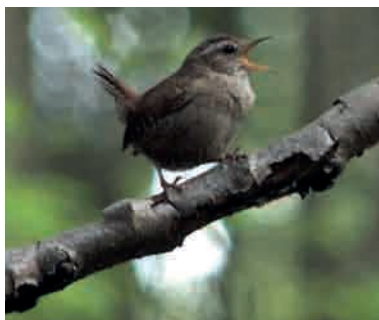

Fot. 7. Samce pěnice černohlavé poznáme podle černé čepičky...

Fot. 8. ...a samici podle čepičky rezavohnědé

Fot. 9. Malý strízlík obecný upoutává pozornost svým zvučným, rozléhajícím se zpěvem. Silueta ptáka je charakteristická krátkým vzpřímeným ocasem

Fot. 10. Strakapoud velký se živí hmyzem a jeho larvami, které hledá na kůře stromů a pod ní

středí nefixuje a můžeme se s nimi setkat v různých nadmořských výškách. Jiné jsou pevně připoutány k určitému přírodnímu stanovišti a vegetačnímu stupni.

Submontánní stupeň (podhůří) byl výrazně dotčen lidskou činností a nyní se zde nacházejí především pole, louky a lidská sídla. Kdysi zde převážně rostly listnaté lesy s převahou dubů, habrů, lip a buků - tzv. dubohabřiny. Setkáváme se tady s nejrůznějšími druhy ptáků, charakteristickými pro lesy, louky, meze, zemědělskou půdu i lidská sídla. Ze vzácných druhů, vyskytujících se v tomto

Fot. 11. V submontánním stupni se kdysi rozprostíraly listnaté lesy

Fot. 12. Pozůstatky původní vegetace podhůří se zachovaly mj. na hoře Chojník

Fot. 13. Bučina

Fot. 14. Budníček lesní

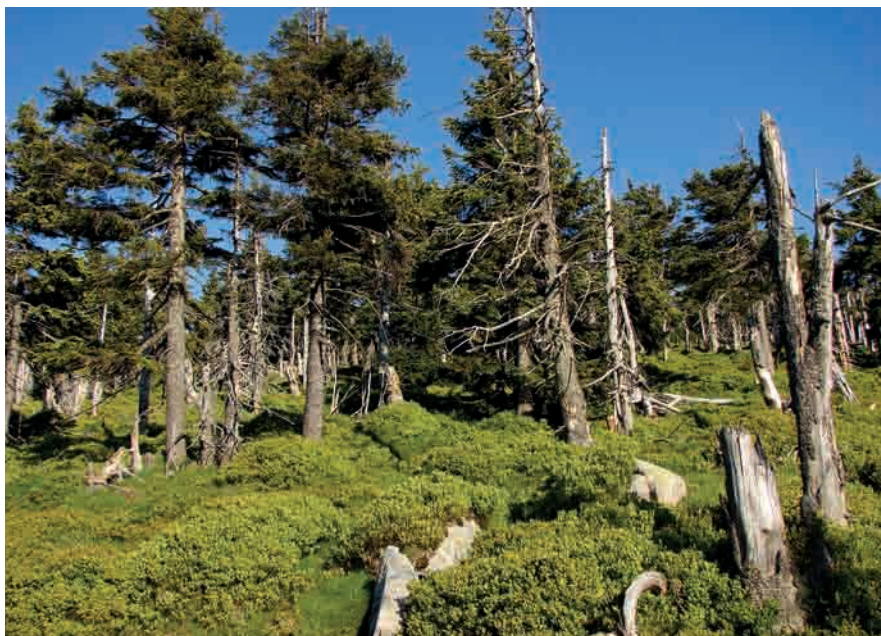
vegetačním stupni, jmenujme např. chrástala polního.

V pásu montánního vegetačního stupně původně dominovaly bukové lesy - acidofilní horská bučina a květnatá bučina sudetská, ve vyšších partiích pak jedlo-smrkové lesy. Tento stupeň byl rovněž přetvořen člověkem - zdejší lesy z velké části nahradily uměle vysázené smrkové monokultury. Na procházce krkonošskými bučinami můžeme narazit na řadu zajímavých druhů, jako je žluna šedá, holub doupňák, lejsek malý, budníček lesní, sýkora modřínka, sýkora koňadra nebo brhlík lesní.

Supramontánní stupeň v Krkonoších tvoří sudetská horská smrčina, v níž krom smrku figuruje javor klen a jeřáb ptačí. Najdeme zde druhy typické pro jehličnaté lesy, patří k nim

Fot. 15. Sýkora modřínka

Fot. 16. Supramontánnímu stupni Krkonoš vévodí přírodní smrkové lesy

Fot 17, 18, 19. Druhy ptáků charakteristické pro smrkové lesy – králíček obecný, králíček ohnivý a čížek lesní

Ryt. 1. Křivka obecná vděčí za své jméno charakteristickému zobáku s překříženými čelistmi. Je typickým semenožravým ptákem a díky tomuto uzpůsobení dovede rychle a snadno louskat semena ze šišek jehličnatých stromů. V Krkonoších se vyskytuje hojně, zvláště v letech, kdy zdejší smrky rodí větší množství šišek

sýkora uhelníček, sýkora parukářka, králíček obecný, králíček ohnivý, křivka obecná, čížek lesní a datel černý. V tomto stupni se rozkládají také oblasti dotčené masovým odumíráním stromů s početnými populacemi rehka zahradního a lindušky lesní. Specifické prostředí představuje také okolí horní hranice lesa, kde narazíme na mozaiku supramontánních a subalpínských stanovišť - biotop obydlený tetřívkem obecným a kosem horským.

Subalpínský vegetační stupeň Krkonoš je tvořen porostem kosodřeviny, horskými loukami a subalpínskými rašeliništi. Zdejší avifaunu reprezentují následující druhy: linduška luční, pěvuška modrá a čečetka zimní. Zmíněná rašeliniště pak obývá překrásné zbar-

Fot. 20. Na přelomu 70. a 80. let 20. století postihla Krkonoše ekologická katastrofa. Její hlavní příčinou bylo znečištění ovzduší a s ním spojené kyselé deště. Tyto deště spolu s dalšími faktory způsobily masové odmírání lesů jak v Krkonoších, tak i v jiných horských pásmech Sudet. Katastrofa po sobě zanechala mrtvé lesy, které se nyní postupně obnovují

Fot. 21. Samec rehka zahradního se vyznačuje oranžově červeným břichem, bílým čelem a krásným melancholickým zpěvem

Fot. 22. Tetřívek obecný je spojen s mozaikou rašelinišť, smrkových lesů a porostů kosodřeviny. Tak lze popsat krajinu kolem horní hranice lesa

Fot. 23. Porost kosodřevin v subalpínském vegetačním stupni

Fot. 24. Rašeliniště v subalpínském stupni Krkonoš představují výjimečné přírodní stanoviště rovněž z ornitologického hlediska. Hnízdí zde severský poddruh slavíka modráčka a v roce 2010 zde bylo dokonce nalezeno hnízdo velmi vzácného koníspasa citronového

Fot. 25. Samice konipase citronového na Úpském rašelinšti

vený slavík modráček. Ledovcové kary představují samostatnou a specifickou mozaiku stanovišť - strmých skalních stěn, subalpínských keřových porostů, v nichž figuruje střemcha skalní, vrba slezská, vrba laponská a jeřáb ptačí, porostů kosodřeviny a bylin. Našli bychom zde hnízda poštolky obecné, sokola stěhovavého, rehka domácího, hýla

Fot. 26. Linduška luční patří k nejběžnějším druhům obývajícím porosty kosodřeviny

Fot. 27. Velká Sněžná jáma je jedním z šesti ledovcových kotlů v polské části Krkonoš

Fot. 28. Poštolka obecná – nejběžnější zástupce řádu sokolů v Krkonoších. Hnízdí mj. i na skalních výčnělcích v ledovcových karech

rudého, pěvušky podhorní, lindušky horské, kosa horského a jiných druhů.

Alpínský stupeň v Krkonoších reprezentují pouze nejvyšší partie hor a nejvyšší štíty. Na horských pastvinách, vřesovištích a skalních osypech se setkáme s lindušku horskou, bělořitem šedým a pěvuškou podhorní, která si staví hnízda i ve skalních stěnách ledovcových karů.

Fot. 29. Tundrová společenstva alpínského vegetačního stupně na vrcholu Stříbrného hřbetu

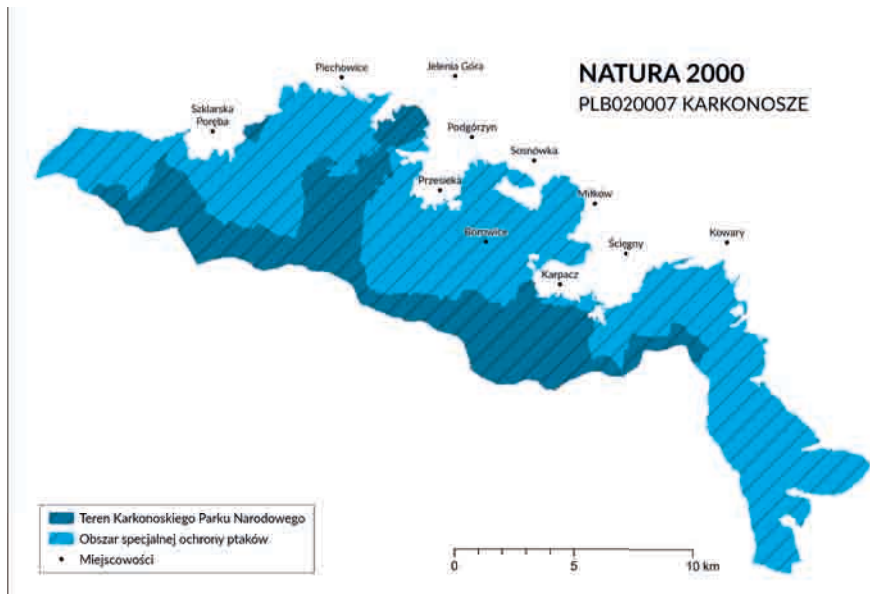

Fot. 30. S bělořitem šedým se můžeme setkat na skalních osypech a vysokohorských travnicích v nejvyšších partiích Krkonoš. Živí se hlavně hmyzem, který hledá mezi kameny a v nízkých travnatých porostech

Ptačí Natura 2000

Krkonoše se staly útočištěm celé řady vzácných druhů ptáků, útočištěm celoevropského významu. Proto bylo rozhodnuto, aby se jako Ptačí oblast PLB020007 „Karkonosze” staly součástí systému chráněných území Natura 2000. Tyto oblasti vznikají na základě právních norem Evropské unie na území všech jejích členských států, za účelem ochrany vzácných či ohrožených druhů rostlin a živočichů a přírodních stanovišť. V Krkonoších se vyskytuje celá řada druhů uvedených v Příloze I Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků, jako např. včelojed lesní, orel mořský, sokol stěhovavý, čáp černý, jeřábek lesní, výr velký, kulíšek nejmenší, sýc rousný, žluna šedá, datel černý, slavík modráček, kulík hnědý, lejsek malý, lejsek bělokrký, tuňák obecný a tetřívek obecný.

Ryt. 2. Ptačí oblast PLB020007 „Karkonosze”

Pouť přes hory

Krkonošské hřbety stojí v cestě mnoha stěhovavým ptákům při jejich podzimním tahu do teplých krajín i při jarním návratu zpět na hnízdiště. Hlavní hřbet je situován příčně k nejběžnějšímu, jihozápadnímu směru jejich putování. Překonání těchto hor představuje hlavně pro malé zpěvné ptáky velkou výzvu, které jsou ne vždy schopni čelit. Ptáci přelétají horské hřbety obvykle v nejnižších místech - v průsmycích, a průsmyky se tak stávají ideálním místem k jejich pozorování. Mimořádnou koncentrací okřídlených cestovatelů, zvláště v podzimním období, proslul průsmyk Mokra Przełęcz pod horou Szrenica.

Fot. 31. Průsmyku Mokra Przełęcz pod Jínonošem (Szrenica) se někdy - díky množství ptáků, kteří tudy na podzim táhnou - říká „Ptáci brána“

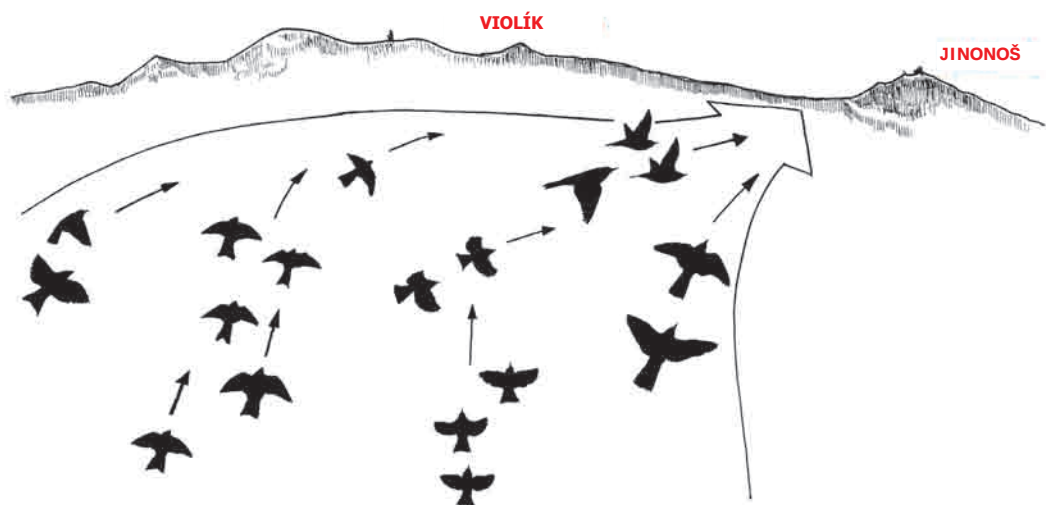
Sowia Przełęcz

Przełęcz pod Śnieżką

Przełęcz Karkonoska

Mokra Przełęcz

Ryt. 3. Krkonošské průmyky představují přerušení jinak souvislého horského pásma, která ptáci využívají k jeho překonání

Ryt. 4. Pro migrující ptáky je průsmyk svého druhu úzkým hrdlem, které při přeletu přes hory zužuje a zahušťuje jejich proud

Kde zimují krkonošští ptáci?

Ryt. 5. Zimoviště čtyř krkonošských druhů - lejska malého, lindušky horské, kosa horského a slavíka modráčka. Právě tam se tyto ptáci přesouvají během podzimního tahu

Poznávejte krkonošské ptáky!

Ptáci nás během výletů do hor doprovázejí všude. K jejich pozorování nepotřebujeme žádné speciální vybavení. Na jaře slyšíme na každém kroku zpěv samců vábících samičky a při troše štěstí se nám i podaří některé z nich spatřit. Pokročilí pozorovatelé se mohou vybavit dalekohledem (v terénu se nejlépe osvědčují dalekohledy s osmi- až desetinásobným zvětšením) a atlasem ptáků. K rozpoznávání ptačích hlasů pomáhají na trhu běžně dostupné nahrávky s ukázkami zpěvu různých druhů.

Pozorování ptáků v jejich přirozeném prostředí nabízí spoustu radosti a dobrodružství. Krkonoše jsou ideálním místem ke sledování běžných i velmi vzácných druhů.

Fot. 32. Ptáky můžeme pozorovat během každého výletu do Krkonoš

Chřástal polní

Crex crex

Tento zástupce čeledi chřástalovitých patří zcela jistě k našim nejplášším ptákům. Sídlí na vlhkých lukách porostlých keři, na polích a v sušších partiích mokřadů. Obecně se jedná o druh žijící v nížinách. V polských Krkonoších se vyskytuje na vlhkých nekosných loukách a v nižších horských polohách, na české straně i výše v horách. Vzhledem chřástal připomíná koroptev. Svrchu je jeho peří hnědé až skořicové s podélnými skvrnami, zatímco boky mají výrazně rezavou barvu s příčným pruhováním. Hlava, krk a náprsenka jsou popelavě modré. Samci a samice vypadají prakticky stejně a podobné zbarvení mají i nedospělí jedinci. Chřástal polní žije nočním životem a je velmi plachý, proto je mnohem snazší jej uslyšet než zahlédnout. Tím spíše, že rytmické a poněkud mechanické zvuky vydávané volajícím samcem dosahují vysoké míry hlasitosti - ve vzdálenosti několika desítek centimetrů se intenzita zvuku pohybuje kolem 120 decibelů! Chřástalí hlas

složitostí nevyniká. Skládá se ze dvou opakovaných zvuků připomínajících slabiky „kre, kre“. Chřástal se ozývá nejintenzivněji v nočních hodinách a ráno. Lekne-li se něčeho, dovede nezvykle rychle a obratně utíkat využívaje porostu jako úkrytu. Létá zřídka, překonává pouze krátké vzdálenosti a to vždy s nízko spuštěnými nohama. V letu jej snadno rozeznáme podle dobře viditelných rezavě hnědých křídel. Hnízdo si chřástal staví na zemi, ukryté v křoví nebo v bylinném porostu. Samice sedí na vejcích 2-3 týdny, po vylíhnutí však rodiče mláďata krmí jen asi první 3-4 dny. Schopnost létat mláďata získávají zhruba ve věku 6 týdnů. Živí se bezobratlými živočichy, semeny a bylinnými částmi rostlin. V září a říjnu odlétají zimovat do Afriky. Chřástal polní patří v Polsku ke vzácným druhům a je přísně chráněn.

Samci svým hlasem lákají samice skutečně intenzivně. Samec dovede za jedinou noc vydat až 20 000 vášnivých pokřiků!

Fot. 33. Volající samec chrástala polního

Orel mořský

Haliaeetus albicilla

Orel mořský je největším dravým ptákem nejen v Polsku ale i v celé severní Evropě. Při pohledu na siluetu letícího orla zcela jistě přitahují pozornost jeho dlouhá křídla s rovnoběžnými okraji, krátký klínovitý ocas a velký masivní zobák. Sedící pták odhaluje charakteristické neopeřené nohy. Samci a samice se liší svými rozměry. Stejně jako v případě mnoha jiných dravců i zde platí, že samice jsou větší než samci. Dospělé samice dosahují váhy až 6 kg a rozpětí takřka 250 cm, zatímco samci váží maximálně 4 kg a jejich rozpětí nepřekračuje 220 cm. Mladí ptáci se vyznačují tmavým zbarvením, v průběhu života postupně světlají, aby ve věku pěti let získali vzhled dospělých jedinců. Dospělý orel mořský má sněhově bílý ocas, světlou hlavu a zářivě žlutý zobák.

Orel mořský je druh spjatý s vodním prostředím. Nejčastěji jej můžeme pozorovat nad jezery, rybníky a v údolích řek. V horách se obvykle nezdržuje, proto lze jeho hnízdění v Sudetech z přírodovědného hlediska považovat za velkou zvláštnost. V Krkonoších a Jizerských horách se nyní nacházejí dvě nejvýše situovaná hnízdiště orlů mořských v celém Polsku. Orli hnízdí v různých typech lesů - v borech, bučinách i lužních lesích. Hnízda dosahují imponujících rozměrů (4 m na výšku, 2,5 m v průměru) a váhy až jedné tuny! Ptáci tedy musejí pro hnízdění vybrat vhodný strom. V Polsku orli mořští nejčastěji staví svá hnízda na více než staletých borovicích. Hnízdění začíná velmi brzy - zasnubní lety probíhají v lednu a únoru. Se stavbou hnízd začínají již na podzim předešlého roku. Pár orlů může ve svém revíru postavit hned několik

hnízd, ale při hnízdění využívá pouze jedno. Samice obvykle snáší 2-3 vejce, která se kloubou v několikadenních odstupech. Věkový rozdíl mezi mláďaty obvykle diskvalifikuje nejmladší, jehož šance na přežití jsou nevelké - prohrává v boji o potravu se svými sourozenci. Orli vyvádějí 3 mláďata pouze ve velmi příznivých podmínkách. Hnízdo zpravidla opouštějí pouze dvě.

Jídelníček orlů mořských tvoří především ryby a vodní ptáci, ačkoliv v zimě nepohrdnou ani mršinou. Svou kořist chytají pomocí silných drápů. Na vnitřní straně pokrývá spáry zdrsňelá kůže, která usnadňuje dopravu slizké kořisti. Oběť trhají masivním zobákem. Dospělí orli tráví ve svém revíru celý rok a jen opravdu kruté zimy donutí tyto ptáky stěhovat se za potravou. Mladí jedinci vedou kočovný způsob života a často se shromažďují na místech nabízejících obživu. Někteří z nich se stěhují dál - obvykle do jižní a západní Evropy, zatímco k nám přilétají mladí ptáci ze severu a východu kontinentu.

Orel mořský hnízdí v Polsku velmi vzácně. Figuruje v polském červeném seznamu živočichů a jeho hnízda obklopují ochranné zóny. Kdysi člověk ohrožoval tento druh lovem a použitím DDT, nyní představuje největší nebezpečí mizení vhodných míst k hnízdění a kolize ptáků s vodiči elektrického vedení. Čím dál častěji také dochází k plenění hnízd krkavci v době nepřítomnosti samic orlů (nezřídka vyplašených člověkem).

Zářivě žlutý zobák dospělých orlů plní krom trhání kořisti i zcela jinou funkci - jeho barva upozorňuje mladé jedince, že vstoupili do revíru dospělého ptáka.

Fot. 34. U dospělého orla mořského si nelze nevšimnout masivního, zářivě žlutého zobáku

Fot. 35. Orlí hnízdo je mohutná konstrukce, dosahující váhy až jedné tuny

Lejsek malý

Ficedula parva

V Krkonoších se můžeme setkat se všemi čtyřmi druhy lejsků, které v Polsku hnízdí - s lejskem šedým, lejskem černohlavým, bělokrkým i malým. Poslední jmenovaný druh je nejen nejmenší, ale také nejvzácnější. Lejsek malý obývá staré vysokokmenné listnaté či smíšené lesy a zalíbilo se mu v zachovalých pozůstatcích sudetské bučiny. Obvykle přebývá vysoko v korunách stromů, kde loví hmyz, a to ve vzduchu nebo na listí. V tomto prostředí není zrovna snadné tyto drobné ptáky pozorovat. Můžeme je však nalézt sluchem. V květnu, po příletu ze zimovišť a obsazení teritorií, začínají samci usilovně zpívat, aby tak odehnali potenciální rivaly a přivábili partnerky. Jejich hlasový projev se skládá ze zvukných opakovaných motivů s charakteristickým klesajícím závěrem. Lejscí jsou nenápadní drobní ptáci, svrchu šedohnědí a zespoda šedí. Dospělý samec se odlišuje výraznou oranžově červenou skvrnou na hrdle, která se objevuje ve třetím či čtvrtém roce života. Mladší samci a samice mají hrdla krémově béžová. U všech lejsků malých, bez rozdílu věku a pohlaví, si můžeme povšimnout bílých skvrn u kořene ocasu. Představují charakteristický znak, podle něhož tento druh snadno rozpoznáme.

Lejscí malí obvykle budují hnízdo v mělké polootevřené dutině stromu, v prasklině kmene nebo mezi kmenem a odstávající kůrou stromu. Ke stavbě využívají rozkládající se listí, kořínky a mech, k vystlání pak trávy, mech, listí a zvířecí chlupy. Samice snáší 5-7 zeleno-

Fot. 36. Lejsek malý – nejvzácnější druh lejska v Polsku. V Krkonoších obývá bučiny

krémových rezavě skvrnitých vajíček, která inkubuje následující dva týdny. Mláďata tráví v hnízdě následujících 14 dní a poté z něj vyletí. Po opuštění hnízda setrvávají mladí ptáci ještě nějakou dobu v jeho blízkosti. Pár vyvádí mladé jen jednou do roka.

Lejsek malý je tažný pták. Přilétá poměrně pozdě - koncem dubna nebo v květnu, a odletá již v srpnu. Jde o silně ohrožený a přísně chráněný druh.

Jako jeden z mála našich ptáků zimuje v Indii a jihovýchodní Asii.

Fot. 37. Lejsek černohlavý – příbuzný vzácného lejska malého a nejpočetnější druh mezi krkonošskými lejsky

Fot. 38. Samce lejska malého si lze snadno splést s červenkou. Na krku má podobnou, červeně zbarvenou skvrnu, u červenky však tato skvrna pokračuje i níže na prsou. Kromě toho se lejsk odlišuje i bílými krajními ocasními pery a charakteristickým zpěvem

Skorec vodní

Cinclus cinclus

Skorec vodní je úzce spjatý s bystrými kamenitými horskými potoky a řekami. Jde o jediného v Polsku žijícího pěvce, který se doveď potápět a pohybovat pod vodou. Skorec proslul svými procházkami na dně potoků. Dobře plave využívaje při tom křídel jako vesel. Do vody skáče z kamenů v korytě potoka nebo přímo v letu. Potápí se do hloubky jednoho metru a pod vodou může vydržet až 15 vteřin! Obě pohlaví se od sebe vzhledově nijak neliší. Mají zavalité tělo a krátký, vzhůru trčící ocas. Na jinak tmavohnědém peří září velká bílá náprsenka. Mladí ptáci se od dospělých jedinců odlišují šupinovitým vzorem svrchu a příčným pruhováním zespoda.

Skorec vodní vyvádí mladé dvakrát ročně - poprvé koncem dubna, podruhé pak na konci června. Jedná se o celoročně teritoriální druh - pár zabírá a aktivně brání teritorium táhnoucí se podél potoka, na úseku v délce od několika set po několik tisíc metrů. Hnízdo z mechu, trávy a listů ve tvaru koule s otvorem na boku situují ve skalních průrvách, pod převisy či mosty. Samice snáší 4-6 bílých vajec, jejichž vysezení trvá asi 17 dnů. Ptáčata zůstávají

v hnízdě další tři týdny a rodiče o ně pečují ještě měsíc po jeho opuštění.

Nebezpečí pro skorce představuje snižující se počet vhodných stanovišť k hnízdění. Dnešní lité betonové mosty totiž ptákům nenabízejí tolik příhodných skulin a výčnělků jako staré kamenné, cihlové či dřevěné konstrukce. O optimální stanoviště skorce často připraví také vyrovnávání či zpevňování břehů potoka nebo vznikající zástavba. V rámci aktivní ochrany tohoto druhu se v Sudetech pod mosty a na opěrných zdech vyvěšují budky, které ptáci k budování hnízd rádi využívají.

V Polsku se skorci vyskytují hlavně v Sudetech a Karpatech, sporadicky hnízdí i na Mazurech a v Pomoří. V zimě tyto ptáci setrvávají u potoků, dokud voda nezamrzne, poté se přesouvají do nižších poloh. V severním Polsku tak např. zimují ptáci ze Skandinávie. Přilétají koncem podzimu.

Skorci se živí larvami vodního hmyzu, korýši a drobnými měkkýši. Při lovu sedí na kamenech v potoce a vyhlíží kořist ve vodě.

Skorec vodní podléhá přísné ochraně.

Skorci jsou ke způsobu života spjatému s vodou skvěle uzpůsobeni. Jejich kosti neobsahují tolik vzduchu jako kosti jiných ptáků, což významně snižuje výtlačk během potápění. Sekret vyměšovaný kostrční žlázou a nanášený během promašťování do hustého peří, činí tyto ptáky prakticky vodotěsnými. Hrubá spodní vrstva prachového peří je zase při kontaktu se studenou vodou chrání před prochladnutím. Nosní otvory jsou vybaveny chlopněmi, které se při ponoření uzavírají, a oči disponují zcela průhlednými třetími víčky, díky nimž ptáci vidí dokonale i pod vodou. Zvýšené množství hemoglobinu v krvi zase skorcům dovoluje zůstat pod vodou déle bez nutnosti se nadechnout.

Fot. 39. Dospělý skorec vodní

Fot. 40. Skorec vodní - mladý pták, který nedávno opustil hnízdo

Konipas horský

Motacilla cinerea

Konipas horský je zástupcem čeledi konipasovitých a příbuzným běžnějšího konipasa bílého. Liší se od něj zbarvením a štíhlejší siluetou s delším ocasem. Konipas horský je svrchu popelavý s výjimkou načernalých křídel, zespoda žlutý. Samci ve svatebním šatě mají charakteristické černé hrdlo, nahoře oddělené bílým vousem. Naproti tomu hrdlo samic je bílé a přechází v nejednotlivě žlutou hrud. Zbarvení peří i proporce těla propůjčují konipasovi horskému nezvykle elegantní vzezření.

Konipas horský hnízdí na horách a v podhůří. V Krkonoších se s ním setkáváme často, v nížinách jen výjimečně. Usazuje se u bystrých, čistých potoků a řek s kamenitými břehy. Jeho stanoviště se nacházejí na jejich březích nebo ostrůvcích uprostřed toků. Na konipasa můžeme narazit u lesních potoků nad horní hranicí lesa, ale také u řek protékajících lidskými sídly.

Hnízda staví v těsné blízkosti vodních toků, ve štěrbinách mezi kameny nebo kořeny. Nevyhýbá se ani mostům a jiným stavbám. Hnízdo konipasa horského je svrchu krytá, mistrně vytvořená miska, spletená z kořenů, mechu a trávy, s podestýlkou ze zvířecí srs-

ti. Samice do hnízda snáší 4-6 šedavých, hnědě skvrnitých vajíček. Inkubace trvá asi dva týdny a další dva se rodiče starají o vylihnutá mláďata. Jídelníček dospělých jedinců i mláďat tvoří především hmyz.

Pozorování konipasa horského nad horskými potoky je jednoduché. Samce snadno lokalizujeme podle zpěvu - zpívá obvykle na větvi nad vodním tokem nebo na zábradlí mostu. Zpěv zní zvučně, metalicky a poněkud nervózně. Je výrazný a dobře slyšitelný v šumu potoka.

I konipasové patří k tažným ptákům. Přilétají k nám v březnu a dubnu, na zimoviště pak odlétají vždy v září nebo v říjnu. Nevelká skupina jedinců se pokouší i přezimovat. Tento druh podléhá přísné ochraně.

Konipas horský se vyznačuje specifickým chováním. Je velmi hbitý, často usedá na kamenech a charakteristicky pohybuje ocasem nahoru a dolů.

Fot. 41. S konipasem horským se setkáváme u krkonošských potoků, např. u Szklarky

Fot. 42. Samec konipase horského

Hýl obecný

Pyrrhula pyrrhula

Tohoto sympatického zástupce čeledi pěnkavovitých si většina z nás vybaví ve spojitosti se zimní scénérií jako jednoho ze strážníků na zahradním krmítku. Tito ptáci v Polsku kdysi jen zimovali, ale nyní, od 80. let minulého století, u nás také někteří hnízdí. Hnízdících hýlů zde není mnoho. Geograficky se omezují pouze na oblast severovýchodního Polska a horské polohy. V Krkonoších hnízdí početná populace hýlů až k horní hranici lesa, výjimečně i výše, v porostech kosodřeviny. V zimě navíc přilétá mnoho ptáků ze severu a východu kontinentu, aby zde setrvali až do března či dubna. Hýl obecný je o něco větší než vrabec a vyznačuje se zavalitou, poněkud okrouhlou siluetou. Krátký a silný zobák - charakteristický pro čeleď pěnkavovitých - je dobře uzpůsoben k drcení a obírání semen. Kostřec je bílý a za letu dobře viditelný. Černá křídla protíná bílý proužek. Rozdíl mezi pohlavími pozorujeme již na hřbetě, u samic šedohnědém, u samců popelavě modrém. Dospělí samci se však výrazně odlišují především zářivě červenou náprsenkou a břichem. Náprsenka a břicho samic mají decentnější, šedivě růžovou barvu.

Mladí hýlové připomínají samičky, postrádají ale černé temeno hlavy.

Hýl obývá smíšené a jehličnaté lesy, sady, parky a zahrady. Hnízdo obvykle staví na jehličnatém stromě několik metrů nad zemí, v místě, kde se větev odděluje od kmene. V květnu samice snáší 4-5 světlemodrých červeně skvrnitých vajec. Vysezení vajec trvá - jako u jiných pěnkavovitých ptáků - 12-14 dnů a po vylíhnutí mláďata zůstávají ještě dalších 14 dnů v hníždě.

Hýlové se živí semeny a plody stromů a keřů (nažkami jasanů či dvounažkami javorů, popř. jeřabinami, ze kterých vyzobávají semena) a někdy také semeny bylin (nejčastěji těch, které člověk považuje za plevel). Koncem zimy vyhledávají pod stromy zbytky spadlých semen. Vábení hýla zní jako měkký flétnový hvízd, zatímco zpěv je poněkud melancholický a protáhlý. Připomíná vábení, ale některé tóny mají chraplavější zabarvení. Hýl obecný patří k přísně chráněným druhům.

Zajímavostí je skutečnost, že červená barva per na bříse samců pochází z karotenoidů obsažených v jídelníčku ptáků.

Fot. 43. Samec hýla obecného

Sýkora uhelníček

Periparus ater

Sýkora uhelníček je nejmenší sýkorou žijící v Polsku i celé Evropě. Hojně se vyskytuje v horách a na severu země, zatímco v jejích zbývajících částech je spíše vzácná. V Krkonoších představuje jeden z nejpočetnějších druhů obývajících smrkové lesy. Na pohled sýkora uhelníček připomíná všeobecně známou sýkoru koňadru, je však menší a bledší. Od koňadry se liší také absencí černé „kravaty“, dvěma světlými pruhy na křídle a charakteristickou bílou skvrnou v týle hlavy. Samci i samice mají stejné zbarvení. Ptáci přebývají hlavně v korunách stromů, snáze je tedy uslyšíme, než uvidíme. Samci se ozývají čistým zpěvem, podobným hlasu koňadry, ale rychlejším a dvouslabičným. Vábení uhelníčka si lze snadno splést s hlasem dalšího obyvatele jehličnatých lesů - králíčka obecného.

Sýkora uhelníček je spjatá s jehličnatými stromy. Upřednostňuje smrkové a jedlové lesy, popř. lesy smíšené, v nichž se smrky a jedle vyskytují. Potravu si hledá v korunách stromů. Vyznačuje se nezvyklou hbitostí a často visí na větvičkách hlavou dolů. Na jídelníčku sýkor

figuruje hmyz, jeho larvy a vajíčka a také pavouci. V zimě se ptáci živí semeny smrků, jedlí a borovic.

Uhelníček - jako ostatně všechny sýkory - hnízdí v dutinách stromů. Jestliže dutiny scházejí, sýkory se rády usadí v nízko pověšené ptačí budce. Pokud nenaleznou vhodné místo k hnízdění, vezmou za vděk i otvorem v zemi, metry dřeva nebo mezerou mezi kořeny stromů. Sýkory budují hnízdo z mechu a kořínků, aby je posléze vystlaly srstí a chmýrem.

Uhelníčky vyvádějí mladé dvakrát a výjimečně i třikrát ročně. K začátku hnízdění může v horských oblastech v důsledku špatného počasí dojít později, nicméně první hnízdění zpravidla končí na konci dubna nebo v květnu. Mladí ptáci opouštějí hnízdo zhruba po třech týdnech a poté kočují v korunách stromů společně s rodiči.

Sýkora uhelníček je převážně stálý pták. V zimě se uhelníčky občas sdružují do větších hejn s jinými druhy sýkor a společně hledají potravu.

V úrodných letech si dělají ptáci zásoby na zimu - shromažďují semena smrku v prasklinách kůry a mezi jehlicím.

Fot. 44. Sýkora uhelňček

Fot. 45. Sýkora uhelňček patří k nejpočetnějším druhům ptáků ve smrkových lesích

Kulíšek nejmenší

Glaucidium passerinum

Kulíšek nejmenší je - jak sám název naznačuje - nejmenší evropskou sovou a také vzácným obyvatelem krkonošských a jizerských lesů. Velikostí kulíšek víceméně odpovídá špačkovi (15-19 cm na délku). Má zavalitou postavu s malou hlavou a krátké bílé obočí nad žlutými očima mu propůjčuje „přísný“ výraz. Hnízdí především v jehličnatých a smíšených lesích severní Evropy, zatímco ve střední Evropě se vyskytuje jen zřídka. V Krkonoších a Jizerských horách obývá kulíšek staré smrkové lesy s loukami, mokřady, tyčkovinami a mýtinami.

Kulíšek je však výjimečný nejen svými rozměry ale také zvláštními zvyklostmi. Na rozdíl od ostatních polských sov žije denním životem - stejně jako další severské druhy, např. sovice krahujová a sovice sněžní. Největší aktivitu vyvíjí před svítáním a za soumraku. Krom toho není vůbec plachý. Opatrný pozorovatel si může kulíška prohlédnout opravdu zblízka a stát přitom třeba přímo pod stromem, na němž pták odpočívá.

Tento malý predátor loví především hlodavce a malé ptáky, jako sýkory, červenky a pěnkavy, ale odváží se zaútočit i na ptáky větší než

je on sám, např. drozdy nebo datly. Nesnědené zbytky shromažďuje ve „spížích“ - k tomuto účelu využívá např. dutiny stromů nebo ptačí budky.

Samci kulíška vábí partnerky časně na jaře charakteristickým rytmickým hvízdáním. Při vábení často usedají na špici smrku. Samice také pohvizdují, ale výš a tišeji než samci. Pár zakládá hnízdo v dutině stromu. K tomuto účelu nezřídka využívá již hotová „obydlí“, vytesaná zpravidla strakapoudem velkým. Do dutin po strakapoudech totiž obvykle vede pouze malý vstupní otvor, a hnízdo je tak chráněno před útoky nenechavých predátorů, např. kun. Mladí kulíšci opouštějí hnízdo, teprve když dovedou létat.

Kulíšek nejmenší je ohroženým druhem, přísně chráněným a zapsaným do Polského červeného seznamu živočichů. Ochraně podléhají také jeho hnízda.

Abychom ochránili tuto po všech stránkách výjimečnou sovou, musíme především zachovat její hnízdní stanoviště - staré lesní porosty s usychajícími a mrtvými stromy.

Při lovu kulíšek nejmenší využívá v první řadě svůj zrak a nikoli sluch, jako je tomu u sov žijících nočním životem.

Fot. 46. Kulišek nejmenší - samec

Fot. 47. Kulišek vyhlížející z hnízdní dutiny

Sýc rousný

Aegolius funereus

Sýc rousný je malá sova s velkou hlavou, okrouhlou siluetou a krátkým ocasem. Charakteristický světlý závoj se táhne vysoko nad oči a dává sýcovi „překvapený“ výraz (obzvlášť ve srovnání s přísným vzezřením kulíška nejmenšího). Tak jako kulíšek, obývá sýc severoevropskou tajgu a horské smrčiny. Jeho výskyt je velice úzce spjat s přítomností jehličnanů. V Krkonoších se zabydlel v jehličnatých a smíšených lesích s loukami a mýtinami. Je zajímavé, že sýcovi se daří i na holinách, které po sobě zanechala ekologická katastrofa. Hnízdí v dutinách stromů. Nejraději za tímto účelem využívá dutiny vysekané datlem černým, vzácněji volí ptačí budky. V Krkonoších se vyskytuje hojně.

Velký závoj sýce je jedním ze způsobů, jak se tento druh přizpůsobil pro potřeby nočního lovu. Tuhá, paprskovitě vyrůstající pera lemují tvář a ušní otvory. Ty se nacházejí hned za očima, tedy více vepředu než u jiných ptáků. Závoj funguje jako ruka přiložená k uchu - sbírá zvukové vlny a odráží je do ušních otvorů.

Kořistí sýce jsou hlavně malí hlodavci, jako hraboši. Četnost populace závisí na množství potravy a v delším časovém horizontu dochá-

zí ke značným výkyvům. Je-li kořistí skutečně málo, sovy se nerozmnožují vůbec, zatímco v letech hojnosti dovedou vyvádět mláďata i dvakrát ročně. Pokud sýc uloví více, než potřebuje, často si ukládá zásoby na zimu. Mnohdy pak skladuje ve vybraných dutinách značné množství kořisti.

Tuto krásnou sovu máme jen zřídka kdy příležitost spatřit, je aktivní pouze v noci. Mnohem snáze ji však uslyšíme. Volání samců sýce je sérií lehce vibrujících hluchých zvuků, opakovaných s několikasekundovými přestávkami, přecházejícími někdy v dlouhé nepřerušované houkání. Samci se nejintenzivněji ozývají v zimě a na jaře. Slyšet je ale můžeme i na podzim.

Nejzávažnější nebezpečí pro sýce rousného představuje ztráta stanovišť v důsledku kácení starých lesních porostů. Sýc rousný je ohrožený a přísně chráněný druh, figurující na Polském červeném seznamu živočichu. Ochrana se týká také hnízd této sovy.

Při lovu se sýc řídí hlavně sluchem. Musí tedy svou oběť velmi precizně lokalizovat pouze na základě zvuků, které vydává. Pomáhají mu v tom asymetricky rozmístěné ušní otvory (jeden výš, druhý níž). Asymetrie se týká také jejich velikosti - jeden otvor může být až o polovinu větší než druhý! Stavba sluchového aparátu významně zvyšuje přesnost, s jakou sýc určuje polohu kořisti a tím i jeho úspěšnost při lovu.

Fot. 48. Sýc rousný s ulovenou kořistí – potravou pro mláďata

Fot. 49. Cítí-li se něčím znepokojen, vyhlíží sýc z dutiny i za dne, aby zjistil, co se děje

Ořešník kropenatý

Nucifraga caryocatactes

Ořešník kropenatý patří k čeledi krkavcovitých, je tedy spřízněn mj. s vránou, havranem a sojkou. V Krkonoších na něj můžeme narazit hlavně ve smrčinách supramontánního stupně a kolem horní hranice lesa. Svou přítomnost obvykle prozradí charakteristickým hlasem - monotónně opakovaným „krek, krek, krek...“. Ořešník kropenatý patří v Polsku ke vzácným druhům - hnízdí v horách na jihu země, na Mazurech, v Podlesí a Pomoří. Pyšní se nezvykle zbarveným peřím - čokoládově hnědým, posetým bílými skvrnkami ve tvaru slz, jímž se výrazně odlišuje od ostatních krkavcovitých ptáků. Charakteristická je i jeho silueta s velkou hlavou a masivním zobákem, bílý kostřec a spodní ocasní krovky, tmavá křídla a černý ocas s bílým pruhem na konci.

Název ořešníka pochází od jeho oblíbené laskominy, ale bohatý jídelníček tohoto ptáka zahrnuje také semena jehličnatých stromů, bukvice, žaludy, ovoce, drobné bezobratlé živočichy i obratlovce a vejce. Ořešníci si hnízdiště zabírají velmi brzy a hnízda staví již v březnu. Pro své otevřené hnízdo, vybudované z větviček, hnijícího dřeva a mechu, s výstelkou tvořenou stébly trávy a lišejníky, si nejčastěji vybírají smrky. Po ukončení stavby samice snáší vejce, která inkubuje po dobu 17-20 dnů. Mláďata, která se vyklubou, dobře snášejí nízké teploty - rostou a vyvíjejí se normálně i v mraze. Po 3-4 týdnech opouštějí hnízdo, zůstávají však v teritoriu svých rodičů a ti přikrmují potomky až do doby, kdy se zcela osamostatní.

Ořešník kropenatý je přísně chráněný druh.

Stejně jako sojka, si i ořešník ukládá zásoby potravy na zimu. Schovává semena stromů v nejrůznějších úkrytech, které obvykle bez obtíží najde i v hlubokém sněhu. Většinu zásob spotřebuje, část z nich zkonsumují jiná zvířata. Zbývající semena často přetrvávají zimu a na jaře vyklíčí. Ořešník tak nevědomky pomáhá stromům a keřům, jejichž semeny se živí, v dalším šíření.

Fot. 50. Ořešník kropenatý

Tetřívěk obecný

Lyrurus tetrix

Tento celoevropsky ohrožený hrabavý pták z čeledi tetřevovitých je obecně znám spíše jako obyvatel nížin, najdeme jej však i v Krkonoších. Populace tetřívka v Polsku nikdy nebyla početná a v posledních letech se ještě více zmenšila. Tetřívěk obecný se vyskytuje ve východních regionech, západních Karpatech, v Sudetech a Dolnoslezských borech. V Krkonoších se usídlil při horní hranici lesa - v mozaice porostů kosodřeviny, supramontánních smrčín, holin - vzniklých v důsledku působení kyselých dešťů a dřevokazného hmyzu, a různorodých rostlinných společenstev ledovcových karů.

Tetřívci prosluli především svým nezvyklým namlouvacím rituálem, tzv. tokáním, které začíná na jaře - v horách obvykle o 2-3 týdny později než v nížině. Tetřívěk je polygamní druh - netvoří páry a samice vychovávají mláďata samy. Samci tráví většinu času poblíž tokanišť. V horách námluvy vrcholí v květnu. Samci se ještě před svítáním shromažďují na rašeliništích, loukách nebo mýtinách, aby tokali. Nejsilnější samci zaujímají místa co nejbližší středu arény, slabší se musejí spokojit s méně atraktivními pozicemi. Každý samec brání své nevelké teritorium před jinými. To-

kající kohoutek se čepýří, nafukuje hrdlo, předklání se dopředu s nízkou spuštěnými křídly a rozprostírá lyrovitě prohnutý ocas. Zároveň vydává charakteristický, zdaleka slyšitelný zvuk, tzv. bublání. Obrací se na všechny strany, někdy vyrazí dopředu nebo poskakuje. Bublání nepravidelně přerušuje jiným, tišším syčivým zvukem, tzv. kodrcáním, při němž se narovná a zvedá hlavu do výšky. Tokající tetřívci jsou velmi plaší.

Po oplodnění již samice samy hledají vhodné místo pro své hnízdo. Obvykle se nachází na zemi, v mělkém dolíku, dobře ukryté v okolní vegetaci. Do hnízda samička snáší 6-12 světle hnědých skvrnitých vajec a inkubuje je zhruba po dobu 26 dnů. Mláďata krátce po vyklubání opouštějí hnízdo a následují matku.

Tetřívěk se živí hlavně rostlinnou potravou - bobulemi, semeny nebo klíčky stromů a keřů. Mláďata konzumují také hmyz.

Tetřívěk obecný je přísně chráněný druh a ochraně podléhá také jeho tokaniště. Nachází se na Polském červeném seznamu živočichů jako silně ohrožený druh.

Trus tetřívka má podobu charakteristických válečků. Skládá se převážně z nestráveného rostlinného materiálu a jeho složení se v průběhu roku mění spolu s jídelníčkem ptáků. Stopy ve sněhu spolu s trusem umožňují odborníkům určit, kde tetřívci v daném roce zimují.

Fot. 51. Tokající samec tetřívka obecného

Fot. 52. Tetřívek na tokaništi

Fot. 54. Tetřívek upřednostňuje oblasti s mozaikou přírodních stanovišť

Fot. 53. Stopy tetřívka ve sněhu

Fot. 55. Výkaly tetřívka

Kos horský

Turdus torquatus

Jeden z vysokohorských druhů krkonošské avifauny, zástupce čeledi drozdovitých. Z hlediska potřeb, rozmnožování a způsobu získávání potravy představuje horský ekvivalent kosa černého. Je poměrně plachý, ale často si hledá potravu v blízkosti horských chat, kde si rychle zvyká na přítomnost člověka a pak jej můžeme pozorovat zblízka. Na jaře si také snadno povšimneme samce, sedícího na špičce stromu či na skále a hvízdajícího přerušovanou, jakoby flétnovou melodií.

Vzhledově se kos horský také podobá koso černému, liší se světlejšími křídly a bílou skvrnou ve tvaru půlměsíce na prsou. Samice je spíše hnědá, s šedavým tmavě pruhovaným půlměsícem. V případě obou pohlaví si můžeme všimnout světlé šupinovitě kresby na břiše a žlutého zobáku s černou špičkou. Kos horský obývá evropské hory a Kavkaz. Na území Polska lze za hlavní oblast výskytu označit Karpaty. V Sudetech je velmi vzácný. V polských Krkonoších jej najdeme v nejvyšších partiích smrčín, poblíž horní hranice lesa, v porostech kosodřeviny a v neposlední řadě i na dně ledovcových karů. S kosem horským se můžeme setkat i v blízkosti výše situovaných horských bud.

Jde o tažného ptáka, který zimní měsíce tráví v Středomoří nebo na Blízkém východě.

Hnízdo kosa horského připomíná košík, spletený z tenkých větviček a stébel trávy. Vnější vrstvu pták buduje z listů, trávy a mechu, vnitřní je pak oblepená hmotou vznikající z prachu a písku po smísení se slinami. Po vyschnutí tato hmota připomíná povrch kartonu. Do hnízda kos vkládá výstelku ze suché trávy a mechu. Kosi horští zpravidla umísťují svá hnízda na kosodřevině, na smrkovém kmeni v nevelké výšce, popřípadě i ve skalní trhlině. Samice do hnízda snáší 4-5 nazelenalých, rezavě skvrnitých vajíček, která inkubuje sama po dobu asi 2 týdnů. Po vyklubání stráví mláďata v hnízdě 14-16 dnů. Když jej mladí kosi nakonec opustí, rodiče o ně pečují další dva týdny. Kos horský vyvádí mladé dvakrát ročně.

Kos se živí bezobratlými živočichy - hlavně hmyzem a jeho larvami. Na podzim konzumuje také lesní plody.

Kos horský je přísně chráněný druh.

Zpěv kosa horského se podobá zpěvu kosa černého, je však melodicky jednodušší a melancholičtější.

Fot. 56. Samec kosa horského

Fot. 57. Horní hranice lesa – zde se můžeme setkat s kosem horským

Fot. 58. Hnízdo kosa horského se snůškou

Poštołka obecná

Falco tinnunculus

Poštołka - nevelký zástupce řádu sokolů, s úzkými ostrými křídly a dlouhým ocasem.

V Krkonoších se řadí k nejběžnějším dravcům a lze ji pozorovat ve všech vegetačních stupních, počínaje podhůřím a konče nejvyššími horskými vrcholky. Hnízdí v nejrůznějších stanovištích: na skalních stěnách ledovcových kotlů, skalních útvarech, příkrých svazích, v lesích, ale i ve městech - obzvláště městech se starší zástavbou, s kostely a věžemi, popř. na sídlištích s panelovými domy.

Samci jsou o něco menší a barevnější než samice. Odlišují se popelavě šedou hlavou a ocasem a červenohnědě zbarveným hřbetem s tmavými skvrnami. Samice mají na hřbetě příčné pruhy nebo vlnky. Poštołka - jako ostatně všichni sokolí - hnízda nestaví. Vejce snáší přímo na skalní výčnělky, popř. do opuštěných hnízd krkavcovitých ptáků nebo jiných dravců, např. káňat. Ve městech si poštołky vybírají výklenky a skulinny ve zdivu staveb, věže kostelů, komíny, panelové domy a mosty. Velice rády využívají ptačí budky a to jak ve městech, tak i v zemědělské krajině.

Na přelomu dubna a května snáší samice 4-7 vajíček, která inkubuje zhruba po dobu jednoho měsíce. Potravu jí přináší samec. Tento stav pokračuje ještě nějakou dobu po vylíhnutí mláďat, později se již samice rovněž účastní lovu. Po 28-32 dnech mladé poštołky opouštějí hnízdo.

Potravou poštołek jsou drobní hlodavci, hmyz a malí ptáci. V Krkonoších jim nejčastěji pada-

jí za oběť hraboši - polní i mokřadní, a co do četnosti, můžeme pozorovat přímou úměru mezi velikostí populace poštołek a velikostí populací zmíněných druhů. Často vidíme tohoto nevelkého dravce, jak třepotaje křídly visí v letu nad polem se spuštěnou hlavou a vějířovitě rozloženým ocasem. Právě tímto způsobem vyhlíží svou kořist. Když něco zahlédne, vrhne se dolů a popadne oběť silnými drápy. Ve městech je jídelníček poštołek závislý na druhu zástavby. Na otevřených prostranstvích loví hlavně drobné hlodavce, ale v husté zástavbě útočí především na malé ptáky.

Hrozí poštołkám obecným nějaké nebezpečí? Lidé opravami a izolací městských budov odstraňují prohlubně a výklenky, kde tito ptáci dříve vyváděli mladé. Nedostatek vhodných míst je nezřídka přiměje zvolit příliš těsný prostor a stává se, že mláďata vypadají z hnízda. Likvidace volných zarostlých ploch zbavuje poštołky lovišť. V zemědělské krajině se snižuje populace vrány šedé, jejíž hnízda poštołka s oblibou využívá. Čím dál tím vzácněji se setkáváme i s koloniemi havranů - ty rovněž zajišťovaly poštołkám volná hnízda. Na druhou stranu se rozmnožili krkavci, kteří hnízda obsazená poštołkami plení. Jedním z prvků ochrany poštołek je i věšení ptačích budek, vhodných k jejich hnízdění.

Poštołka obecná se v Polsku řadí k přísně chráněným druhům.

Fot. 59. Poštolka obecná je nejběžnější krkonošský zástupce řádu sokolů

Fot. 60. Poštolka při lovu využívá třepotavý let, aby se zastavila a vyhlédla si kořist

Fot. 61. Káně lesní je v Krkonoších vedle poštolky obecné jedním z nejpočetnějších dravců

Sokol stěhovavý

Falco peregrinus

Sokol stěhovavý patří v Polsku k nejvzácnějším dravcům. Začátkem 20. století sokoli hnízdili na celém území státu, nicméně v 50. letech jeho populace se drasticky zmenšila v důsledku masového využívání DDT. Insekticid, který se v tělech dravých ptáků hromadil, způsobil, že vajíčka snášená samicemi měla tak tenké skořápky, že během inkubace praskala. Dnes se populace sokola stěhovavého pomalu obnovuje. Od 90. let probíhá reintrodukce druhu vypouštěním jedinců vychovaných v zajetí. Sokoli hnízdí ve stanovištích tří typů - ve městech, v lesích a na skalách. Nestaví hnízda, vajíčka snášejí přímo na skalní výčnělky, do výklenků budov, popř. do opuštěných hnízd jiných ptáků, např. krkavců.

V Krkonoších sokoli hnízdí na skalních výčnělcích v ledovcových karech. Na polské straně bylo první hnízdění zjištěno v roce 2006.

Sokol stěhovavý je mohutný pták se širokým hrudníkem a středně dlouhým ocasem. Samice dorůstají větších rozměrů než samci. Sokolí křídla, za letu dobře viditelná, se směrem od kořene zužují a na konci jsou výrazně zaostřená. Dospělý jedinec má tmavošedý hřbet, světlejší kostřec i kořen ocasu a tmavě pruhovaný spodek těla. Bílé tváře, hrdlo

a horní část trupu ostře kontrastují s výrazným, černým širokým vousem a temenem hlavy. Nohy, ozobí a prstenec kolem oka jsou žluté. Mladé ptáky rozeznáváme podle na-
hnědlého peří a modravého ozobí.

Sokol stěhovavý, v rozporu se svým druhovým jménem, zůstává ve svém teritoriu po celý rok. Krkonošští sokoli začínají hnízdit v dubnu. Samice snáší do hnízda na skalním výčnělku 1-4 vejce, která následně inkubuje asi 33 dnů. Samici sedící na vejcích krmí samec. Po vylíhnutí mladí sokoli stráví v hníždě asi 35 dnů. Když hnízdo opustí, rodiče je po určitou dobu i nadále krmí.

Sokol je, pokud jde o lov, vysoce specializovaný druh - živí se ptáky, které loví za letu, často střemhlavým útokem. Sokol stěhovavý je přísně chráněným druhem, figurujícím na polském Polském červeném seznamu živočichů, a jeho hnízda obklopují ochranné zóny. V době hnízdění jsou ptáci velmi citliví na vyrušování, proto také nyní největší nebezpečí pro krkonošské sokoly představuje jejich plašení, v jehož důsledku mohou rodiče dokonce opustit snůšku. Proto je také nutné vždy dodržovat zákaz opuštění značených stezek a respektovat pravidla chování v národním parku.

Sokol stěhovavý patří k nejrychlejším živočichům na světě. Při střemhlavém letu dovede vyvinout rychlost překračující 300 km/h!

Fot. 62. Sokol stěhovavý- silueta ptáka v letu

Fot. 63. Dospělý sokol stěhovavý na hnízdě s mláďaty

Čečetka zimní

Acanthis flammea

Tento nevelký pták z čeledi pěnkavovitých představuje opravdovou krkonošsko-jizerskou zvláštnost. V Polsku lze krom Krkonoš a Jizerských hor pozorovat čečetky ještě v Tatrách a v Gdaňském Pomoří, v oblasti výskytu klečových porostů. Přírozené prostředí pro čečetku představuje okrajová část tajgy a tundra v Eurasii a Severní Americe. V horách střední Evropy se tyto ptáky usazují při horní hranici lesa a v subalpínském kleči. Ačkoli čečetky obecně patří mezi ptáky těžné, část populace zimuje u nás. V některých letech dokonce pozorujeme až invazní příliv čečetek v zimním období.

V létě se nad kosodřevinami ve vyšších partiích Krkonoš rozléhají charakteristické hlasy čečetek. Je až těžké uvěřit, že první hnízda byla v Krkonoších zpozorována teprve v roce 1953, zatímco v Tatrách tyto ptáky hnízdili už v 19. století. Pokud jde o hnízdící páry, populace čečetek na území Polska není početná, v období zimního tahu však na naše území přilétá značný počet těchto ptáků ze severních oblastí. Jedná se o nenápadného zavalitého ptáka, zhruba velikosti vrabce. Samci i samice mají černou bradu a karmínovou skvrnu na čele.

Ve svatebním šatu se samec výrazně odlišuje intenzivně růžovým hrdlem a náprsenkou. Zbytek těla je hnědý, podélně proužkovaný. U samic se s růžovou barvou peří nesetkáme. Obě pohlaví mají charakteristický krátký nažloutlý zobák. Čečetky zimní situují svá hnízda nízko nad zemí ve větvích stromů a keřů, v subalpínském stupni obvykle využívají porosty kleče. Hnízdo budují z trávy a kořínků, mezery vycpávají chmýrem a zvířecí srstí. Výstelka se sestává z peří a chlupů. V květnu nebo červnu samice snáší 4-6 namodralých vajíček s rezavými skvrnami. Inkubace trvá - stejně jako u jiných pěnkavovitých ptáků - asi 12 dní. Mláďata setrvávají v hnízdě asi dva týdny a poté jej opouštějí. Čečetka vyvádí mladé maximálně dvakrát ročně.

Potravou čečetek jsou především semena stromů, ale v době hnízdění - jako ostatně mnozí semenožravci - ptáci obohacují svůj jídelníček o bezobratlé živočichy. Čečetka zimní patří mezi přísně chráněné druhy a figuruje na polském Červeném seznamu živočichů jako druh vyžadující zvláštní pozornost.

V Krkonoších se setkáváme s alpským poddruhem - čečetkou zimní tmavou *Acanthis flammea cabaret*. Od čečetek žijících na severu se tento poddruh liší tmavším a intenzivněji hnědým peřím.

Fot. 64. Samec ččetky zimní

Fot. 65. Porost kosodřeviny – biotop ččetky zimní

Pěvuška modrá

Prunella modularis

Tento nenápadný, skrytě žijící zástupce čeledi pěvuškovitých patří v Krkonoších k nejpočetnějším druhům ptáků. Je také nejbližším příbuzným pěvušky podhorní – velmi vzácného druhu, obývajícího nejvyšší partie hor a ledovcové kary. S pěvuškou modrou se můžeme setkat na celém území Krkonoš, počínaje podhůřím a konče vrcholky hor v alpském vegetačním stupni. V Polsku registrujeme nejhojnější výskyt pěvušek modrých v horách, nicméně tento pták obývá také zahrady, parky a živé ploty celé střední a jižní Evropy.

Pěvuška svou siluetou a zbarvením do jisté míry připomíná vrabce, ale je štíhlejší a odlišuje se tenkým zobákem, charakteristickým pro hmyzožravé ptáky. Hlava, náprsenka a šíje po stranách jsou šedé, hřbet a kostřec nahnědlé s tmavšími podélnými skvrnami, křídla a ocas intenzivně hnědé. Zblízka lze zřetelně rozeznat hnědou skvrnu za okem, rysující se na pozadí šedého peří na hlavě a krku.

Pěvuška hnízdí v listnatých, smíšených a jehličnatých lesích s bohatým podrostem, v městské zeleni i zemědělsky využívané kra-

jině. V Krkonoších obývá zdravé i v různé míře poškozené lesy, horské louky, souvislé porosty kleče i její osamělé exempláře na subalpínských trávnících a rašeliništích. Najdeme ji i v ledovcových karech. Jedná se o plachého skrytého ptáka, kterého není snadné zahlédnout. Pěvušky při hledání potravy obratně a rychle běhají, skáčou a poleťují v porostu. Nejsnáze zpozorujeme samce v období hnízdění a to na špičce stromu nebo na keři, odkud zpívá tichou melodií složenou z vysokých tónů, podobnou zpěvu strážníka.

V době hnízdění – od dubna do června – pěvuška dvakrát vyvádí mladá. Samička snáší 4-5 světlemodrých vajíček. Při inkubaci trvající 12-14 dní se střídá se samcem. Mláďata opouštějí hnízdo po dalších dvou týdnech.

Živí se hmyzem a jinými drobnými bezobratlými živočichy. V zimních měsících sbírá olejnatá semena. Populace hnízdící ve střední a východní Evropě zimuje na jihu Evropy, u Středozemního moře. Pěvuška modrá patří k přísně chráněným druhům.

U pěvušek modrých pozorujeme v době páření nezvyklé chování. Samice kopuluje s vícero samci, aby si tak zajistila jejich pomoc při krmení mláďat. Samec, ve snaze zajistit si maximální míru paternity (otcovství), usiluje klováním do kloaky partnerky, aby vypudila semeno jeho předchůdců.

Fot. 66. Pěvuška modrá

Slavík modráček

Luscinia svecica

Slavík modráček, nevelký pták z čeledi drozdovitých, představuje jednu z největších ornitologických vzácností pohoří Krkonoš. Poznávacím znamením těchto nádherně zbarvených opeřenců je zdobná modro-černo-hnědá náprsenka, bílý proužek nad okem a rezavé kořeny rýdovacích per. Modráčci hnízdí v Polsku mimo Krkonoše a Tatry mají uprostřed své modré náprsenky bílou skvrnu. U modráčků poddruhu *Luscinia svecica svecica*, obývajících severské oblasti, je tato skvrna červená. Týká se to samozřejmě pouze samců ve svatebním šatu, při přechodu do šatu prostého náprsenky samců obou poddruhů bělají, a samci se tak stávají podobní samicím, které mají obvykle krémové hrdlo, vous a černou kresbu na prsou. U starších samic se však hrdlo může zbarvit takřka stejně intenzivně jako u samců. Mladí jedinci se odlišují podélnými světlými skvrnami. V nížinách hnízdí modráčci na břehu vodních ploch, v mokřinách, na okraji olšin, v rákosí, křovinách a podrostu. V Krkonoších se modráčkům severského poddruhu zalíbilo v klečových porostech na subalpínských rašeliništích, tedy v prostředí podobném skandináv-

ské tundře - obzvláště na Pláni pod Sněžkou. Čeští ornitologové zde již léta zkoumají specifiku krkonošské populace. Krkonošská stanoviště severských modráčků se považují za reliktní - tedy za pozůstatek drsného podnebí doby ledové.

Slavíci modráčci si hnízda budují na zemi, ukrytá v rostlinstvu. Při stavbě používají různé materiály - trávu, mechy, větvičky nebo tlející listy. Do hnízda samice snášejí 5-7 vajíček a sedí na nich asi dva týdny. Mláďata zůstávají v hnízdě dalších 13-14 dnů. Modráčci mohou ročně vyvést mláďata dvakrát. Jejich jídelníček se sestává hlavně z hmyzu, ale na podzim se nevyhýbají ani lesním plodům. Od srpna do října odlétají na svá zimoviště u Středozemního moře a na Blízkém východě. Na jaře se opět vrací a na rašeliništích pod Sněžkou se nesou jejich dlouhé a půvabné melodie.

Slavík modráček patří k přísně chráněným druhům, figurujícím na Polském červeném seznamu živočichů.

Na krkonošských subalpínských rašeliništích hnízdí severský poddruh slavíka modráčka *Luscinia svecica svecica*, jehož hlavní oblast výskytu se táhne od Skandinávského poloostrova po Sibiř. Z hlediska ornitologického představuje velkou vzácnost - ve střední Evropě hnízdí pouze v Krkonoších, Tatrách a Alpách. Vyjma zmíněných tří hnízdišť se modráčci tohoto poddruhu objevují pouze při přeletěch na zimoviště.

Fot. 67. Subalpínské Úpské rašeliniště – stanoviště slavíka modráčka

Fot. 68. Samec severského poddruhu slavíka modráčka má rezavě červenou skvrnu uprostřed modré náprsenky

Fot. 69. Zdejší samci slavíka modráčka se touto skvrnou liší od samců poddruhu *Luscinia svecica cyanecula*, vyskytujícího se na převážné části území Evropy. Ti mají ve svatebním šatu uprostřed náprsenky (rovněž modré) skvrnu bílou

Fot. 70. Samice slavíka modráčka je ve srovnání se samcem zbarvena skromněji

Kulík hnědý

Charadrius morinellus

Tento bahňák z čeledi kulíkovitých náleží v Polsku k nesmírně vzácným druhům. Přilétá k nám jen sporadicky a hnízdí zcela výjimečně. V 19. století se v Krkonoších kulíci hnědí vyskytovali hojně. Hnízda si stavěli ve stanovištích krkonošské tundry, v nadmořské výšce až 1300 m. Zdejší početná a stabilní populace vyhynula v polovině 20. století. Na vině zde byl především člověk, který kulíky lovil a vybíral vejce z hnízd. Kulíci - jako ostatně i celá řada jiných severských druhů - se člověka příliš neobávají, a proto představovali velmi snadný cíl. Poslední hnízda byla zaznamenána v letech 1946 a 1948, kdy na Luční hoře zahnízdily 2-3 páry. V 90. letech se několikrát objevily zprávy o pozorování kulíků na české straně Krkonoš, přesněji řečeno v okolí Bílé louky, Pančavské louky a Úpského rašeliniště. Jednalo se o ojedinělé ptáky, výjimečně o páry, hnízdění však bylo potvrzeno teprve v roce 1999, tj. po více než půl století od vymizení druhu. Kulíci zahnízdili na Luční hoře, ve výšce 1550 m n. m., a v roce 2002 se na stejném místě objevili znovu. V květnu 2009 byl pár kulíků pozorován i v Polsku, na Vysokém Kole, hnízdění se ale nepodařilo potvrdit.

U kulíků hnědých se setkáváme s velice zajímavým jevem, tzv. obráceným dimorfismem - samice jsou větší a výrazněji zbarvené než

samci. Samice ve svatebním šatu má šedou hlavu a hřbet, bílé hrdlo a nadoční proužky, rezavou náprsenku a boky, na břiše pak výraznou černou skvrnu. Šedé vole odděluje od rezavé náprsenky dvojitý pruh, černý nahoře a bílý dole. Samec ve svatebním šatu je zbarven podobně, ale méně kontrastně.

Hlavní oblast výskytu zahrnuje severní Evropu a dále severní a střední Asii. V Polsku kulík hnědý hnízdí sporadicky na horských loukách a rašeliništích, ve stanovištích podobných severské tundře na území Karpat a Krkonoš.

V květnu se kulíci vrací ze zimovišť a již koncem měsíce nebo začátkem červnu začínají hnízdit. Hnízda si staví uprostřed nízké vegetace nebo na holé zemi. Ve snůšce jsou obvykle 2-4 vejce, inkubovaná téměř vždy výhradně samcem a to po dobu 3-4 týdnů. Po vylíhnutí se o mláďata starají rovněž pouze samci.

Kulíci se živí hmyzem a jinými drobnými bezobratlými živočichy sbíranými ze země a rostlin.

Kulík hnědý je kriticky ohrožený, přísně chráněný druh, zapsaný na Polský červený seznam živočichů.

Charakteristickou zvláštnost kulíků představují obrácené role samic a samců - samice vábí a kopulují často s mnoha samci a samci posléze pečují o vejce a vodí mláďata.

Fot. 71. Vřesoviště v tundře – stanoviště kulíka hnědého

Fot. 72, 73. Samec kulíka hnědého poblíž Vysokého Kola

Fot. 74. Samice kulíka hnědého nedaleko Sněžných jam

Linduška horská

Anthus spinoletta

Linduška horská je zástupcem čeledi konipasovitých, preferujícím vysokohorské polohy - v Polsku je nejpočetnější v Tatrách. Linduška horská obývá nejvyšší partie Krkonoš, vyskytuje se výhradně nad horní hranicí lesa. Její přirozené prostředí představují subalpínské louky s nevelkými porosty kosodřeviny, subarktická rašeliniště, skalní stěny ledovcových kotlů, alpské trávníky, nejvyšší vrcholky hor a skalní osypy s chudou vegetací. Krom ní se nad horní hranicí lesa můžeme setkat ještě se dvěma druhy lindušek - lindušskou lesní a luční.

Patří k větším druhům lindušek. Svrchu je šedohnědá, zespoda světlá s tmavými nohama. Ve svatebním šatu se od ostatních lindušek odlišuje narůžovělou, po stranách čárkovanou náprsenkou, šedou hlavou a výrazným bílým proužkem přes oko. V prostém šatu se hřbet a křídla zbarvují více do hněda a na spodní části těla se objevuje více podlouhlých skvrn. Růžová barva zcela chybí.

Linduška horská obývá pohoří Evropy a Asie. V Polsku lze nalézt početnou populaci těchto ptáků pouze v Tatrách, dále se v omezené míře vyskytuje na izolovaných stanovištích v Beskydech a Sudetech. Zimuje obvykle u Středozemního moře, nevelká skupina ptáků však zůstává a tráví zimu u vodních ploch ve vnitrozemí.

Lindušky horské zakládají svá hnízda na zemi ukrytá v okolní vegetaci, jindy na zarostlých skalních výčnělcích v ledovcových karech nebo na příkrých svazích. Do hnízda samice snáší 4-5 šedavých nebo zelenkavých vajíček s drobnými šedozeleňými skvrnami. Mláďata se líhnou asi po 14 dnech a po dalších dvou týdnech z hnízda vylétají. V Krkonoších lindušky vyvádějí mladé maximálně dvakrát ročně.

Živí se hlavně drobnými bezobratlými živočichy - hmyzem a pavoukovci, sbíranými na zemi. Patří k přísně chráněným druhům.

Stejně jako je tomu u jiných lindušek, i samec lindušky horské vábí samičku melodickým zpěvem s dlouhými slokami, při kterém se často vznesе takřka kolmo vzhůru a zpívaje klesá nehybně dolů se široce roztaženými křídly, aby svou píseň dokončil vsedě na zemi.

Fot. 75. Vysokohorské trávníky – místo výskytu lindušky horské

Fot. 76. Pro lindušku horskou jsou charakteristické výrazné světlé nadoční proužky a tmavé nohy. Samci ve svatebním šatu mají také lososově růžovou náprsenku

Fot. 77. Linduška luční je nejběžnějším druhem lindušek v subalpínském stupni a blízkou příbuznou lindušky horské. Ostatně se jí velmi podobá, dokonce i hlasovým projevem. Lindušku luční poznáme podle růžových nohou a méně výrazných nadočních proužků

Rehek domácí

Phoenicurus ochruros

Tohoto nevelkého, štíhlého ptáka z čeledi drozdovitých zná jistě každý bedlivý pozorovatel přírody. Rehci domácí totiž často hnízdí v bezprostřední blízkosti člověka. Využívají skuliny a výklenky, které jim nabízejí budo-
vy. Pozorují se snadno, tím spíše, že se nijak zvlášť neskrývají - teritoriálně založení samci celé dny zpívají na střechách, komínech a jiných vysoko položených místech. Záliba rehků v zázemí poskytovaném lidskými obydlími se ostatně odrazila i v jejich druhovém jménu.

Samec rehka domácího je tmavě šedý, s černou skvrnou na hlavě, hrdle a náprsence, bílými skvrnami na křídlech a zářivě oranžovým ocasem. Samice a mláďata mají šedé peří s oranžovým ocasem a lze si je snadno splést se samicemi rehka zahradního. Ty jsou však světlejší.

Rehek domácí je původně typicky horský druh. Jeho přírodní stanoviště představují skalní stěny, osypy, skalní věže a louky se skalními útvary. Proto se také na výletě do hor setkáme s rehky v ledovcových kotlech, na skalách i na nejvyšších vrcholcích hor. Rehek domácí proslul svým zvláštním chová-

ním - při sezení si často přídřepne a kmitá ocasem. Samec začíná zpívat ještě před svítáním a ve městech, při umělém osvětlení, dovede zpívat celou noc. Jeho zpěv se skládá ze dvou sérií monotónních hvizdů rozdělovaných atonálními chřestivými zvuky.

Potravou rehka domácího jsou bezobratlí živočichové - především hmyz, který často obratně loví přímo ve vzduchu, na podzim pak lesní plody a jiné druhy ovoce. Pár vyvádí mladé dvakrát ročně. Pro hnízdo, spletené z kořinek a stébel trávy, si vybírá skalní trhliny nebo skuliny ve zdech budov. Vždy jej situuje tak, aby bylo svrchu chráněno. Samice snáší v hnízdě 5-6 bílých vajíček, která inkubuje zhruba dva týdny. Mladí rehci pobývají v hnízdě asi 13-15 dnů, pak jej opouštějí.

Rehek domácí se u nás řadí k tažným druhům. Populace na jihu setrvávají ve svých hnízdištích po celý rok, zatímco severní cestují na zimoviště v jižní Evropě, severní Africe, na Blízkém východě a v Indii. Do Polska přilétají v březnu nebo dubnu a opouštějí jej od září do listopadu. Rehek domácí patří k přísně chráněným druhům.

Jako mnoho jiných druhů preferujících tento typ stanovišť, přizpůsobil se i rehek domácí životu v městské zástavbě a na vsi. Podobným způsobem se životu v blízkosti člověka přizpůsobil (synantropizoval) mj. také rorýs obecný, hnízdící v otvorech a skulinách zdí nebo pošťolky obecné, využívající kostelní věže, panelové domy a jiné výškové budovy.

Fot. 78. Samec rehka domácího

Fot. 79. Rozlehlé skalní osypy – stanoviště rehka domácího

Pěvuška podhorní

Prunella collaris

Ze všech druhů ptáků vyskytujících se v Krkonoších právě pěvuška podhorní nejostentativněji preferuje vysokohorské klimatické podmínky. V Polsku je velmi vzácná a vyskytuje se pouze v nejvyšších horských polohách - v Tatrách, na Bukovských vrších, na Babí hoře a v Krkonoších. Nejpočetnější populace pěvušek sídlí v Tatrách, kde zakládá hnízda ve výšce až 2250 m n. m. Hnízda pěvušek podhorních se sporadicky objevovala i na Králickém Sněžníku. Hnízdiště v Sudetech a Karpatech představují nejsevernější stanoviště pěvušek podhorních v celé Evropě. Výskyt druhu se omezuje na hory Evropy, Asie a severní Afriky. Krkonošské pěvušky lze nejsnáze pozorovat v oblasti Sněžných jam a Sněžky.

Pěvušku podhorní lze popsat jako do šeda zbarveného ptáka, velkého asi jako vrabec, s rezavými letkami, rezavě červenou náprsenkou a boky a popelavě šedou hlavou. K jeho charakteristickým znakům dále patří světlejší hrdlo s řadami světlých skvrn, proužky na křídlech složené z bílých teček a žlutá skvrna u kořene zobáku.

Jídelníček pěvušky podhorní se skládá především ze semen a drobných bezobratlých živočichů, tedy hmyzu, slimáků a pavouků. Tito ptáci se vyznačují vysokou mírou odolnosti vůči drsným horským povětrnostním podmínkám. Na podzim neodlétají, jen se přesouvají do míst, kde lze snáze získat potravu. Hledají ji ve větvích smrků nebo poblíž horských středisek, kde často narazí na zbytek zapomenuté či pohozené lidmi.

Jakmile začne sníh ustupovat, pěvušky přistoupí k hnízdění. Zpěv pěvušky je pestrá směsice tónů, některé jeho úryvky připomínají projev všeobecně známého skřivana. Vábení se na druhou stranu podobá švitoření vrabců. Pěvušky podhorní si budují hnízda na skalních osypech, v průrvách, pod skalami nebo v dolících pod příkrovem vegetace. Ke stavbě využívají materiál dostupný v nejbližším okolí - kořínky, mechy, stébla trávy atp. Mladé obvykle vyvádějí dvakrát ročně.

Pěvuška podhorní je přísně chráněným druhem, figurujícím na Polském červeném seznamu živočichů.

Pěvušky podhorní nepatří k nejpláštějším ptákům. Často pobývají v hojně navštěvovaných místech a hledají drobečky nebo jiné požitelné zbytky, které na nich zanechali turisté.

Fot. 80. Pěvuška podhorní

Fot. 81. Biotop pěvušky podhorní najdeme na skalních stěnách ledovcových karů pěvušky

Obsah

Úvod	3
Vegetační stupně – a ptačí stupně?	4
Ptačí Natura 2000	13
Pout' přes hory	14
Kde zimují krkonošští ptáci?	16
Poznávejte krkonošské ptáky!	17
Chřástal polní	18
Orel mořský	20
Lejsek malý	22
Skorec vodní	24
Konipas horský	26
Hýl obecný	28
Sýkora uhelníček	30
Kulíšek nejmenší	32
Sýc rousný	34
Ořešník kropenatý	36
Tetřívěk obecný	38
Kos horský	40
Poštolka obecná	42
Sokol stěhovavý	44
Čečetka zimní	46
Pěvuška modrá	48
Slavík modráček	50
Kulík hnědý	52
Linduška horská	54
Rehek domácí	56
Pěvuška podhorní	58

Karkonoski Park Narodowy

Vzdělávací materiály Krkonošského národního parku

Karkonoski Park Narodowy

ul. Chałubińskiego 23, 58-570 Jelenia Góra,
tel. 75 75 537 26, sekretariat@kpnmab.pl, www.kpnmab.pl
ISBN: 978-83-64528-87-3

PRÉKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRAČAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO